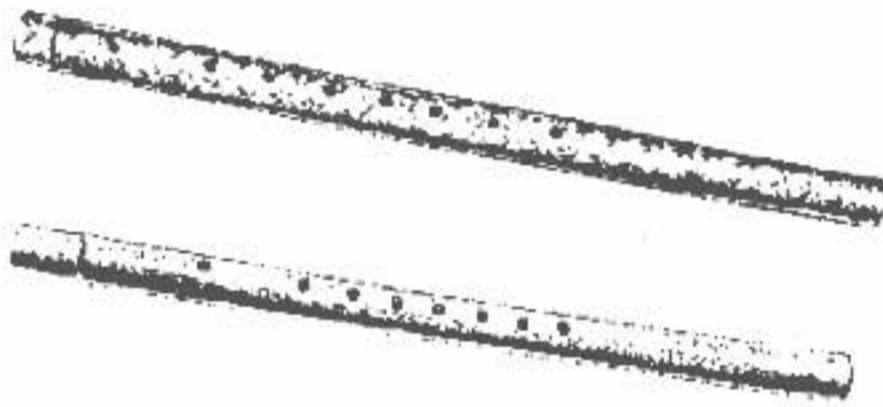

วิธีฝึกดนตรีไทยตามโน้ต : ขลุ่ย

ระประนี้อยู่ เทพญา*

ขลุ่ย คงจะเป็นเครื่องเป่าดั้งเดิมของไทยคิดทำขึ้นเอง (ธนิต อยุธยา, 2520:68) แต่รูปร่างไปเหมือนกับ “มุลาลี” ของอินเดีย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่โปรดปรานของพระกษัตริย์ และเหมือน Shakuhachi ของญี่ปุ่น เว้นแต่มุลาลีใช้เป่าข้างอย่างเป่า Piccolo ส่วนขลุ่ยของเราและซากุฮาชิของญี่ปุ่นเป่าตรงอย่างเป่า Clarinet แต่เดิมมาขลุ่ยของเราทำด้วยไม้ไผ่ปล้องยาว ๆ ปัจจุบันใช้ไม้ชิงชันหรือ ท่อเอสลอนแทนบ้าง เพราะไม้ไผ่หายาก ด้านหน้าเจาะรูกลม ๆ เจ็ดรู สำหรับนิ้ว ปิด-เปิด เพื่อเปลี่ยนเสียง ด้านหลังตอนบนเจาะหนึ่งรู เรียกว่า รูนิ้วค้ำ ตรงที่ใช้เป่าไม่มีลิ้นอย่างเป่าแต่ใช้ไม้อุดเต็มช่องแล้วบากด้านล่างไว้ด้านหนึ่งให้มีช่องสำหรับเป่า

ขลุ่ยที่นิยมใช้บรรเลงในวงดนตรีไทยมี 3 ชนิด

1. ขลุ่ยหลีบ มีขนาดเล็ก ยาวประมาณ 36 ซม. มีเสียงสูง

* อาจารย์ระดับ 6 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. ขลุ่ยเพียงอส เป็นขลุ่ยขนาดกลาง ยาวประมาณ 45 ซม. เป็นขลุ่ยไม้ที่นิยมใช้เป่าร่วมในวงเครื่องสายและวงมโหรีมากที่สุด

3. ขลุ่ยอู้ เป็นขลุ่ยที่มีขนาดใหญ่ เสียงทุ้ม - ต่ำ ยาวประมาณ 60 ซม.

มีขลุ่ยอีกชนิดเรียกว่า ขลุ่ยกรวด มีเสียงสูงกว่าขลุ่ยเพียงอส 1 เสียง สำหรับใช้เป่าผสมกับเครื่องดนตรีฝรั่ง เช่น ออร์แกน แอดโดเดียน ไวโอลิน เปียโน เป็นต้น

ลักษณะของโน้ต

ตามปกติโน้ตของขลุ่ยเป็นโน้ตบรรทัดเดียว ใช้ได้ทั้งโน้ตตัวเลขและโน้ตตัวอักษร ในที่นี้จะใช้เฉพาะโน้ตตัวอักษร คือ **ด ร ม ฟ ข ล ท ต** เนื่องจากขลุ่ยมีรู 7 รู รวมทั้งรูนิ้วดำอีก 1 รู เป็น 8 รู ตามปกติจึงเป่าได้เสียง 8 เสียง คือ เสียง **โด เร มิ ฟา ซอล ลา ซี โดสูง (ใช้นิ้วดำ)** เสียงทั้ง 8 เสียงดังกล่าวนี้ถ้าเพิ่มลมเป่าให้แรงขึ้นกว่าธรรมดาจะได้เสียงที่สูงขึ้นกว่าธรรมดา จากหลักเกณฑ์นี้ถ้าต้องการเสียง เรสูง มีสูง ฟาสูง ซอลสูง และลาสูง ซึ่งเป็นเสียงที่สูงกว่าเสียงเดิม 8 เสียง หรือที่เรียกกันว่า **คู่แปด** หรือที่เรียกทางภาษาเครื่องเป่าว่า **หางแหบ** ก็ต้องเป่าลมให้แรงขึ้น เสียงยิ่งสูงขึ้นลมเป่าก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้น

สำหรับการใช้ **เสียงแหบ** นั้นส่วนใหญ่จะเป่ากันแค่ **ซอลสูง** หรือ **ลาสูง** เท่านั้น สำหรับเสียง **โดสูง** นั้นจะเป่าได้ 2 แบบ ด้วยกันคือ **แบบใช้นิ้วนิ้วดำ** หรือ **แบบใช้เสียงแหบ** แล้วแต่ความสะดวกหรือความถนัดของผู้เป่า

วิธีการจับขลุ่ย

เมื่อจับขลุ่ยในลักษณะที่ปิดหมดทุกรูโดยเอามือซ้ายไว้ข้างบนและมือขวาไว้ข้างล่างแล้วเป่าพร้อมกับนิ้วที่ละนิ้ว จะได้ระดับเสียงต่าง ๆ ของขลุ่ยดังนี้

นิ้วหัวแม่มือซ้ายปิดรูนิ้วดำ	ได้เสียง	โด	(ด)
นิ้วชี้มือซ้ายปิด	ได้เสียง	กี	(ก)
นิ้วกลางมือซ้ายปิด	ได้เสียง	ลา	(ล)
นิ้วนางมือซ้ายปิด	ได้เสียง	ซอล	(ซ)
นิ้วชี้มือขวาปิด	ได้เสียง	ฟา	(ฟ)
นิ้วกลางมือขวาปิด	ได้เสียง	มี	(ม)
นิ้วนางมือขวาปิด	ได้เสียง	เร	(ร)
นิ้วก้อยมือขวาปิด	ได้เสียง	โด	(ด)

แสดงตำแหน่งของนิ้วกับเสียงต่าง ๆ ของขลุ่ย

ที่เบา.....	เสียงธรรมดา	เสียงแหบ (ตู่แปด)
	(เบาธรรมดา)	(เบาแรงขึ้น)
รูปากนกแก้ว.....		
รูเยื่อ.....	ขลุ่ยเพียงออ	
นิ้วชี้มือซ้ายปิด..... 7	กี	
หัวแม่มือซ้ายปิดรูนิ้วดำ.....	..โด..โดสูง
นิ้วกลางมือซ้ายปิด..... 6	ลา	(ตู่แปด) ลาสสูง
นิ้วนางมือซ้ายปิด..... 5	ซอลซอลสูง
นิ้วชี้มือขวา..... 4	ฟาฟาสสูง
นิ้วกลางมือขวาปิด..... 3	มีมีสูง
นิ้วนางมือขวาปิด..... 2	เรเรสูง
นิ้วก้อยมือขวาปิด..... 1	โด	(ตู่แปด) โดสูง

จากรูปจะเห็นได้ว่าเสียงทุกเสียงจะเป็นคู่แปดกับเสียงปกติและมีโดสูง (ด) 2 ตำแหน่ง

ขั้นตอนการฝึกเป่าซลุ่ม

ฝึกไล่เสียง

จับซลุ่มในลักษณะพร้อมที่จะเป่า โดยจับมือซ้ายไว้บนและมือขวาไว้ล่าง อันที่จริงจะจับสลับมือกันก็ได้ไม่มีข้อห้าม หากแต่ให้เป็นไปตามความถนัดเป็นสิ่งสำคัญ ใช้นิ้วปิดหมดทุกรูพร้อมกับเป่าแล้วเปิดนิ้วทีละนิ้วอย่างช้า ๆ เรียงตามลำดับจากรูล่างสุดไปยังรูบนสุด ต้องพยายามปิดรูให้สนิท มิฉะนั้นจะทำให้เสียงซลุ่มที่เป่าออกมาดังผิดเพี้ยนไปเสียงโด (๑) เป็นเสียงที่เป่ายากที่สุด เมื่อปิดนิ้วหมดทุกนิ้วแล้วต้องใช้ลมเป่าให้แผ่วเบาจึงจะได้เสียงที่ต้องการ ขณะที่เป่าเรียงเสียงให้สังเกตด้วยว่า เสียงที่เป่าแต่ละเสียงจะใช้ลมเป่าไม่เท่ากันยิ่งเป่าระดับเสียงสูงขึ้นไป ยิ่งใช้ลมเป่ามากขึ้น เป่าไล่เสียงจาก โด (๑) ไปจนถึง โดสูง (๓) แล้วเป่าไล่เสียงกลับมาจนถึง โด (๑) ปฏิบัติเช่นนี้หลาย ๆ ครั้งอย่างช้า ๆ จนเกิดความชำนาญ

ตัวอย่างโน้ตสำหรับฝึกเป่าไล่เสียง

---	ด	---	ร	---	ม	---	พ	---	ช	---	ล	---	ท	---	ด
---	ด	---	ท	---	ล	---	ช	---	พ	---	ม	---	ร	---	ด

ฝึกวิธีเป่า

1. วิธีเป่าให้มีเสียงสัมพันธ์กันกับการปิดเปิดนิ้วมือ

ให้พยายามไล่เสียงอย่างช้า ๆ ปิดรูให้สนิท และพยายามจดจำตำแหน่งเสียงและนิ้วที่ปิดให้แม่นยำ ฝึกเป่าหลาย ๆ ครั้งจนเกิดความชำนาญ ดังนี้

ตัวอย่างโน้ตสำหรับฝึกเป่าให้มีเสียงสัมพันธ์กันกับการปิดเปิดนิ้วมือ

-ด ร ม	-ร ม พ	-ม พ ช	-พ ช ล	-ช ล ท	-ล ท ด	-ท ด ร
-ร ด ท	-ด ท ล	-ท ล ช	-ล ช พ	-ช พ ม	-พ ม ร	-ม ร ด
ด ร ม ด	ร ม พ ร	ม พ ช ม	พ ช ล พ	ช ล ท ช	ล ท ด ล	ท ด ร ท

ท ร ้ ต ่ ท	ล ต ่ ท ล	ช ท ล ช	พ ล ช พ	ม ช พ ม	ร พ ม ร	ด ม ร ด
-------------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------

2. วิธีเป่าเสียงคู่แปด

ให้ฝึกเป่าเสียงคู่แปดเป็นคู่ ๆ ไปดังนี้คือ เสียงใดกับเสียงใดสูง เร็วกับเร็วสูง มีกับมีสูง พากับฟ้าสูง ชอลกับชอลสูง และลากับลาสูง ฝึกเป่าหลาย ๆ ครั้งจนเกิดความชำนาญในการใช้ลมเป่าดังนี้

ตัวอย่างโน้ตสำหรับฝึกเป่าเสียงคู่แปด

- ด - ต ้	- ร - ร ้	- ม - ม ้	- พ - พ ้	- ช - ช ้	- ล - ล ้
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

- ล - ล ้	- ช - ช ้	- พ - พ ้	- ม - ม ้	- ร - ร ้	- ด - ต ้
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

3. วิธีเป่าลูกสะบัด

ให้ฝึกเป่าโน้ต 3 ตัว อย่างรวดเร็ว ยิ่งเร็วเท่าไรยิ่งดี ให้ความเร็วพิดูแล้วเหลือโน้ตเพียง 2 ตัว หรือ 2 เสียง ให้เป่าจนเกิดความชำนาญดังนี้

ตัวอย่างโน้ตสำหรับฝึกเป่าลูกสะบัด

3.1	ม ร ด ร ม	พ ม ร ม พ	ช พ ม พ ช	ล ช พ ช ล
-----	-----------	-----------	-----------	-----------

3.2	ม ร ด ต ร ม	พ ม ร ร ม พ	ช พ ม ม พ ช	ล ช พ พ ช ล
-----	-------------	-------------	-------------	-------------

4. ฝึกการระบายลม

เครื่องเป่าทุกชนิดต้องเป่าโดยวิธีระบายลม ชล่วยก็เช่นเดียวกันซึ่งจะทำให้เสียงชล่วยดังติดต่อกันไป หน้าบ้าง เบาบ้าง ลีนบ้าง ยาวบ้าง แล้วแต่ชนิดของเพลงอันจะทำให้เกิดความไพเราะน่าฟังขึ้นมา นอกจากนั้นยังทำให้ผู้เป่าไม่เหนื่อยอีกด้วย

วิธีการระบายลมให้กับปฏิบัติดังนี้ เริ่มต้นจากการเป่าลมจากปอดส่วนหนึ่งเข้าไปในขลุ่ย และอีกส่วนหนึ่งเก็บไว้ที่กระพุ้งแก้ม พอลมในปอดใกล้จะหมดก็ปล่อยลมในกระพุ้งแก้มลงไปในขลุ่ย พร้อมกันนั้นก็ถือโอกาสหายใจเอาลมเข้าไปเก็บไว้ในปอดแล้วค่อย ๆ ปล่อยลมส่วนหนึ่งเข้าไปในขลุ่ย อีกส่วนหนึ่งเก็บไว้ในกระพุ้งแก้ม ปฏิบัติเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ เมื่อได้ฝึกเข้าขลุ่ยจนมีความเข้าใจและมีความชำนาญพอสมควรแล้ว ก็ให้ฝึกเป่าขลุ่ยเป็นเพลงสั้น ๆ ง่าย ๆ ที่เคยได้ยินได้ฟังและมีความไพเราะพอสมควร เพื่อว่าผู้ฝึกจะได้มีกำลังใจที่จะฝึกโดยไม่เบื่อและเลิกฝึกไปเสียก่อน

ฝึกเป่าขลุ่ยตามตัวอย่างเพลง

เพลงลาวครุฑ

---	---	-ช-ม	ส ด ส ม	---	-ด-ส	-ด-ม	-ส ส ส
---ช	-ชชช	ล ช ม ช	-ล-ด	---	---	-ช-ม	ร ด -ร

เพลงลาวจ้อย 2 ชั้น

---ด	ส ม ช ส	---	-ม-ส	---ด	ส ม ช ส	ม ส ด ส	-ม-ช
---ม	ช ล ด ช	---ม	ส ด ส ม	--ชล	-ด-ร	ม ร ด ล	ด ช-ช
---ช	-ชชช	-ช-ล	ด ร ม ล	---	-ช-ล	-ล ช ล	ด ช-ช
---ช	-ชชช	ช ม ร ด	-ร-ม	---	-ด-ร	ม ร ด ร	-ม-ด

เพลงมอญทำอิฐ

----	-ม-ล	---ช	-ล---	-ด-ช	-ด-ล	---ช	-ม-ล
----	-ม-ล	---ช	-ม---	-ช-ช	-ร-ม	---ร	-ด---
-ก-ก	---ล	-ก-ม	-ช-ล				

เพลงแขกบรเทศ 2 ชั้น

ท่อน 1

---ช	-ลลล	---ด	-ลลล	ชลดช	-ล-ช	ดลชม	-มมม
-ลชม	-ร-ด	--มร	ดร-ม	-ช-ล	-ช-ม	---ร	---ด

ท่อน 2

---ม	ช่มรด์	-ช-ล	-ลลล	ดลชม	-ช-ล	-ด-ร	-ม-ร
-ลชม	-ร-ด	--มร	ดร-ม	-ช-ล	-ช-ม	---ร	---ด

เพลงต้นเพลงลิ้ง 2 ชั้น

ท่อน 1

---พ	-ชชช	---ล	-ชชช	-พ-พ	---ช	---ล	---ด
------	------	------	------	------	------	------	------

---	ล	-ดํ ดํ ดํ	---	รํ	-ดํ ดํ ดํ	-พ-พ	---	ช	---	ล	---	ดํ
-----	---	-----------	-----	----	-----------	------	-----	---	-----	---	-----	----

-พชล	-ดํ ดํ ดํ	-มํ -รํ	-ดํ-พ	-ล-ช	-พ-รํ	--ชพ	รํ พ-ช
------	-----------	---------	-------	------	-------	------	--------

ท่อน 2

---	ล	-ล ล ล	-พชล	-ดํ -รํ	-มํ -ช	-ม-รํ	---	ดํ	---	ล
-----	---	--------	------	---------	--------	-------	-----	----	-----	---

-พชล	-ดํ -รํ	-มํ -รํ	-ดํ-พ	-ล-ช	-พ-ร	--ชพ	รํ พ-ช
------	---------	---------	-------	------	------	------	--------

เพลงเขมรพายเรือ

ท่อน 1

----	----	-พ-น	-ดํ -รํ	----	ด ร พ ช	-ล ด ช	ล ช พ ร
------	------	------	---------	------	---------	--------	---------

-ชพํ	-ดํ รํ พํ	-ชพํ	พํ ดํ ํ	----	-ช น ดํ	-รํ พํ ดํ	รํ ด น ช
------	-----------	------	---------	------	---------	-----------	----------

ท่อน 2

----	----	ดํ น ช ดํ	-น-ช	----	พช น ดํ	-น รํ ดํ	-น-ช
------	------	-----------	------	------	---------	----------	------

-ชพํ	-ดํ รํ พํ	-ชพํ	พํ ดํ ํ	----	-ช น ดํ	-รํ พํ ดํ	รํ ด น ช
------	-----------	------	---------	------	---------	-----------	----------

เพลงจันทน์

ท่อน 1

---	รํ	---	ล	-น-ล	รํ น น น	-ช-ล	-น-รํ	มํ รํ ช ม	รํ น-ล
-----	----	-----	---	------	----------	------	-------	-----------	--------

-ร-ช	-ล-น	-รํ-น	-ล-ช	-น-รํ	-น-ล	น ล ช ม	-ร-ช
------	------	-------	------	-------	------	---------	------

---	ล	น ล ช ม	-ร-ช	-ม ม ม	-น-รํ	-น-ล	น ล ช ม	-ช-ล
-----	---	---------	------	--------	-------	------	---------	------

---	ล	ทลชม	-ร-ช	-มมม	รพพช	-ล-ท	-ร-ท	-ล-ช
-----	---	------	------	------	------	------	------	------

ท่อน 2

---	ร	-ร ร ร	ชลชม	-ร-ท	----	รลลล	ทลชม	ทมรท
-----	---	--------	------	------	------	------	------	------

--	ลท	รทลช	ลชรช	-ล-ท	--	ลท	รทลช	-ลทล	ชม-ช
----	----	------	------	------	----	----	------	------	------

---	ล	ทลชม	-ร-ช	-มมม	-ท-ร	-ท-ล	ทลชม	-ช-ล
-----	---	------	------	------	------	------	------	------

---	ล	ทลชม	-ร-ช	-มมม	รพพช	-ล-ท	-ร-ท	-ล-ช
-----	---	------	------	------	------	------	------	------

เพลง@าว@ไ้ยงเทียบ 2 ชั้น

ท่อน 1

----	----	-ลลล	ชลตช	--	พ	-ม--	-ร-ช	-ลชช
------	------	------	------	----	---	------	------	------

----	----	-ลลล	ชลตช	---	พ	-ม--	-ร-ช	-ลชช
------	------	------	------	-----	---	------	------	------

-ลชม	ชรมช	--	ตร	มรตล	--	ตล	ชมชล	-ตรม	-ร-ต
------	------	----	----	------	----	----	------	------	------

-ม-ร	-ต-ม	-ชตร	มรตล	--	ตล	ชมชล	-ตรม	-ร-ต
------	------	------	------	----	----	------	------	------

ท่อน 2

----	----	-ลชม	ชรมช	----	----	ชลชม	รต-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

----	----	-ลชม	ชรมช	----	----	ชลชม	รต-ร
------	------	------	------	------	------	------	------

-ม-ร	-ต-ม	-ชตร	มรตล	--	ตล	ชมชล	-ตรม	-ร-ต
------	------	------	------	----	----	------	------	------

-ม -ร	-ด -ม	-ช ด ร	ม ร ด ล	--ด ล	ช ม ช ล	-ด ร ม	-ร -ด
-------	-------	--------	---------	-------	---------	--------	-------

เพลงชาติไทย

INTRO

--ด ด	--ม ช	---	--ช ล	--น ด	-ร -ม	---	---
-------	-------	-----	-------	-------	-------	-----	-----

--ร ด	--ล ช	--ล น	--ด ม	---	---	---	--ด ด
-------	-------	-------	-------	-----	-----	-----	-------

ต้นเพลง

--ด ด	--ม ช	---	--ช ม	--ช พ	-ล -ช	---	---
-------	-------	-----	-------	-------	-------	-----	-----

---	--พ ม	--ร ร	---	---	-ม -ร	-ด -ด	---
-----	-------	-------	-----	-----	-------	-------	-----

--ด ด	--ม ช	---	--ช ล	--ช พ	-ล -ช	---	---
-------	-------	-----	-------	-------	-------	-----	-----

---	--ล น	-ล -ร	---	---	-น -ล	---	---
-----	-------	-------	-----	-----	-------	-----	-----

---	--ล ช	-พ -ร	---	---	--ล ช	--ม ด	---
-----	-------	-------	-----	-----	-------	-------	-----

---	--ม ร	---	--ร ล	---	--ล ช	---	---
-----	-------	-----	-------	-----	-------	-----	-----

--ด ด	-ม -ช	---	--ช ล	-น -ด	-ร -ม	---	---
-------	-------	-----	-------	-------	-------	-----	-----

--ร ด	-ล -ช	-ล -น	-ด -ม	---	---	---	--ด ด
-------	-------	-------	-------	-----	-----	-----	-------

